

Téma dne

Označování směsí pro přípravu nápojů

Označování nápojů je nejednoduchou záležitostí, zejména jedná-li se o polotovary či výrobky určené k přípravě vlastních nápojů (ať již doma, či v podniku společného stravování). Regulace má zabránit klamání spotřebitele.

K tématu zpracovala SZPI komplexní materiál, který v příloze přepisujeme. Inspekci za jeho zpracování děkujeme, věříme, že bude i širší veřejnosti ku prospěchu.

V textu rozpracovává autor informace zejména z následujících evropských a našich předpisů:

- Vyhláška č. 248/2018 Sb. o požadavcích na nápoje, kvasný ocet a droždí,
- Vyhláška č. 76/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony,
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 ze dne 25. října 2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 a (ES) č. 1925/2006 a o zrušení směrnice Komise 87/250/EHS, směrnice Rady 90/496/EHS, směrnice Komise 1999/10/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/13/ES, směrnic Komise 2002/67/ES a 2008/5/ES a nařízení Komise (ES) č. 608/2004 Text s významem pro EHP
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/36/ES ze dne 23. června 2000 o kakaových a čokoládových výrobcích určených k lidské spotřebě

(LiD, červenec 2020)

Příloha: Označování směsí pro přípravu nápojů

Autor: SZPI / Červenec 2020

Označování směsí pro přípravu nápojů určených pro konečného spotřebitele a označování hotových nápojů z těchto směsí ve společném stravování

I. Označování směsí pro přípravu nápojů – v baleních pro spotřebitele nebo v baleních pro stravovací službu

A. Instantní směsi pro přípravu nápojů s obsahem kakaa

Instantní směsi pro přípravu nápojů s obsahem kakaa lze označit názvem:

- zákonným názvem ve smyslu čl. 17 odst. 1 první věta nařízení 1169/2011:
 - vyplývajícím z evropského předpisu - směrnice 2000/36/ES
 - „Čokoláda v prášku“ (§ 15 písm. f) vyhl. 76/2003Sb. = min. 32% kakaa)
 - „Čokoláda k přípravě nápoje“ nebo „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek“ (§ 15 písm. g) vyhl. 76/2003Sb. = min. 25% kakaa)
 - vyplývajícím z předpisu ČR – vyhláška č. 248/2018 Sb.
 - „Nápoj v prášku“ (§ 2 písm. c) vyhl. 248/2018 Sb.), např. i nápoj obsahující kakao, ale min. obsah kakaa není stanoven)

Pokud neexistuje zákonný název, pak jiným než zákonným názvem, a to vžitým názvem[1], případně, pokud neexistuje, popisným názvem[2] ve smyslu čl. 17 odst. 1 druhá věta nařízení 1169/2011, přičemž název ani další informace o potravině nesmí být zavádějící, zejména pokud jde o totožnost či složení potraviny ve smyslu čl. 7 odst. 1 tohoto nařízení a informace o potravině musí být přesné, jasné a spotřebitelům snadno srozumitelné ve smyslu čl. 7 odst. 2 tohoto nařízení.

Ad 1. Zákonný název

Požadavky na „čokoládu v prášku“:

Obsah kakaa – min. 32% - obsah kakaa se vztahuje na potravinu ve stavu, v jakém je uváděna na trh, tj. v sypkém stavu.

Vyrobená pouze ze směsi kakaa s cukrem, použití barviv není povoleno, použití přídatných látek je možné za podmínek stanovených v nařízení (ES) č. 1333/2008 – ostatní složky se mohou do výrobku dostat pouze přenosem z některé suroviny (kakaa, cukru). Vyhláška v § 18 odst. 2 výslovně stanoví, že do kakaových prášků, čokolád v prášku, čokolád k přípravě nápojů nelze přidávat látky určené k aromatizaci, které napodobují chuť čokolády nebo mléčného tuku, což koresponduje se zněním směrnice 2000/36/ES (viz příloha I, část B odst. 2).[3]

Požadavky na „čokoládu k přípravě nápoje“ nebo „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek“:

Obsah kakaa - min. 25% - obsah kakaa se vztahuje na potravinu ve stavu, v jakém je uváděna na trh, tj. v sypkém stavu.

Vyrobená pouze ze směsi kakaa s cukrem – použití barviv není povoleno, použití přídatných látek je možné za podmínek stanovených v nařízení (ES) č. 1333/2008 ostatní složky se mohou do výrobku dostat pouze přenosem z některé suroviny (kakaa, cukru). Vyhláška v § 18 odst. 2 výslovně stanoví, že do kakaových prášků, čokolád v prášku, čokolád k přípravě nápojů nelze přidávat látky určené k aromatizaci, které napodobují chuť čokolády nebo mléčného tuku, což koresponduje se zněním směrnice 2000/36/ES (viz příloha I, část B odst. 2).3

Požadavky na „nápoj v prášku“:

Min. obsah kakaa není stanoven

Pokud je kakao zdůrazněnou složkou, je nutné uplatnit pravidlo QUID – v případě, že je složka zdůrazněna slovně, vyobrazením nebo grafickým znázorněním, je uvedena v názvu potraviny,

je spotřebitelem s tímto názvem spojována nebo je důležitá pro charakterizaci potraviny, musí být uvedeno množství složky způsobem dle přílohy VIII nařízení (EU) č. 1169/2011.

Výrobky s obsahem kakaa nižším než 25% odpovídají definici nápoje v prášku a musí proto být jako „nápoj v prášku“ dle vyhlášky č. 248/2018 Sb. označeny, vzhledem k tomu, že „nápoj v prášku“ je zákonný název (§ 2 písm. c) vyhl. č. 248/2018 Sb.). Ten je možné doplnit obchodním názvem, který však nesmí naznačovat, že se jedná o čokoládu v prášku, čokoládu k přípravě nápoje, slazené kakao nebo „slazený kakaový prášek“ (tedy nesmí být označeny jako „čokoláda“, „čokoládový“, „kakao“, „kakaový“). Lze použít např. označení „s čokoládou“, „s kakaem“.

Ad 2. Jiný než zákonný název:

Neuplatní se u instantních směsí vyrobených v ČR a dovážených do ČR ze třetích zemí, u kterých je vždy nutné použít zákonný název, viz bod ad 1.

V případě, že se jedná o výrobky z jiných členských států EU, které neobsahují množství kakaa dostačující pro použití zákonného názvu („čokoláda v prášku“, „čokoláda k přípravě nápoje“, „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek“) ze směrnice, může být takový instantní nápoj z jiného členského státu označen názvem vžitým v zemi původu nebo popisným, přičemž takový název nesmí být zavádějící (nesmí naznačovat, že se jedná o „čokoládu v prášku“, „čokoládu k přípravě nápoje“, „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek“). Název „nápoj v prášku“ z vyhlášky č. 248/2018 Sb. nelze u výrobků z jiných členských států EU vyžadovat.

Obchodní označování instantní směsi pro přípravu nápojů s obsahem kakaa

Obchodní názvy v angličtině – Často neodpovídají zákonným názvům, záměrně bývají komolena označení, která spotřebitel jasně identifikuje i v jiných jazycích (např. chocolate. Inspektory bylo při úřední kontrole zjištěno např. toto:

Obchodní název zjištěný kontrolou	Zákonný název*	Obsah kakaa
Creme cacao superior	nealkoholický kakaový nápoj v prášku	Pod 25%
Chocco white premium	Nealkoholický nápoj v prášku s cukrem a sladidlem, s chutí bílé čokolády*	Pod 25%
Hot chocollatte	Nápoj v prášku s kakaem*	Pod 25%

**tyto zákonné názvy lze akceptovat*

Použití obchodního značení u instantního nápoje, které jakýmkoli způsobem odkazuje na čokoládu (čokoláda, čokoládový, Chocco, Čoko, atd.) u výrobků, které nesplňují požadavky na přinejmenším „čokoládu k přípravě nápoje“ nebo „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek“ porušuje čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení č. 1169/2011, ve spojení s § 15 písm. písm. g) vyhlášky č. 76/2003 Sb., neboť názvem potraviny je její zákonný název a tento typ výrobku má nést zákonný název „nápoj v prášku“. Stejný přístup by se měl uplatňovat i pro instantní nápoje s obsahem kakaa, ale nesplňující legislativní požadavky na slazené kakao, které mají v obchodním označení spojení např. „nápoj typu kakao“, „ala kakao“, „Cacao“, „Kakao“ – opět jde o porušení čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení č. 1169/2011, ve spojení s § 15 písm. písm. g) vyhlášky č. 76/2003 Sb., neboť názvem potraviny je její zákonný název a tento typ výrobku má nést zákonný název „nápoj v prášku“.

Pro balené potraviny určené pro další využití v zařízení společného stravování (v tomto případě k přípravě hotového nápoje) musí dle čl. 8 odst. 7 písm. b) nařízení (EU) č. 1169/2011 poskytnout PPP veškeré povinné údaje dle čl. 9 a 10 tohoto nařízení, a to buď na etiketě výrobku, nebo v obchodních dokladech.

B. Káva, čaj

Instantní káva a čaj nejsou harmonizované na evropské úrovni. Požadavky na ně jsou v ČR upraveny vyhláškou č. 330/1997 Sb. Pro instantní kávu a čaj vyrobené v ČR a dovážené do ČR ze třetích zemí

tedy existuje zákonný název pro instantní čaj a kávu (viz čl. 17 odst. 1 nařízení (EU) č. 1169/2011). Na požadavky vyhlášky je proto možné hodnotit pouze výrobky, které jsou vyrobeny v ČR nebo dovezené do ČR ze třetích zemí (§ 1 písm. g) pro instantní čaj a § 7 písm. d) vyhlášky č. 330/1997 Sb. pro instantní kávu).

Výrobky z jiných členských států EU, které by v souladu s právními předpisy v členském státě výroby nesly název „instantní káva“ nebo „instantní čaj“ a svým složením by se podstatně lišily od výrobků takového názvu upravených vyhláškou č. 330/1997 Sb. by tedy měly být v souladu s čl. 17 odst. 2 nařízení (EU) č. 1169/2011 označeny doplňující popisnou informací, která spotřebitelům v ČR umožní zjistit skutečnou povahu potraviny. Ve výjimečných případech, pokud by se potravina svým složením nebo výrobou natolik lišila od potraviny známé pod daným názvem a ani další popisné informace by nezajistily správné informování spotřebitelů ve smyslu čl. 17 odst. 3 nařízení (EU) č. 1169/2011, je možné kontrolované osobě uložit přeznačení takového výrobku. Příkladem může být výrobek označený na přední straně obalu dominantním způsobem jako „instantní káva“ s potlačenou informací o skutečném složení, který by neobsahoval pouze zrna kávovníku, ale např. cikorku.

II. Označování hotových nápojů ve společném stravování, vč. označování nápojových automatů

A. Nápoje s obsahem kaka

Požadavky směrnice 2000/36/ES, respektive vyhlášky č. 76/2003 Sb., do které byla transponována, se vztahují pouze na nápoje v prášku, nikoli na hotové pokrmy (dále též jen „nápoje“) typu „čokoláda“ nebo „horká čokoláda“ připravené ze sypké směsi přidáním horké vody a prodávané v automatu nebo v zařízení společného stravování.

Povinnost označit nápoj názvem vyplývá z § 9a zákona č. 110/1997 Sb. Nápoje typu „čokoláda“ nebo „horká čokoláda“ však nemají právními předpisy stanovený zákonný název. Název „horká čokoláda“ nebo „čokoláda“ např. pro nápoj z automatu nebo deklarovaný v zařízení společného stravování lze považovat za název popisný², který popisuje klíčové suroviny pro přípravu takového nápoje.

Pokud se ve vztahu k nápoji z automatu (zařízení společného stravování) jedná o název popisný, vztahující se ke klíčovým surovinám použitým pro jeho přípravu, musí být tento název **přesný** (viz čl. 7 odst. 2 nařízení (EU) č. 1169/2011), aby spotřebitelům umožnil poznat skutečnou podstatu potraviny a odlišit ji od jiných produktů, se kterými by mohla být zaměněna. Nápoj, který je vyroben ze sypké suroviny, která nesplňuje harmonizované požadavky (přinejmenším) na „čokoládu k přípravě nápoje“ nebo „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek, nelze označit názvem, který by u spotřebitele vzbuzoval dojem, že z čokolády k přípravě nápoje připraven je. Označení „Hot Choco“ či „Choco“, ale i např. „Čoko“, „Hot Chocollatte“ atp. má pro spotřebitele stejný význam jako „horká čokoláda“ či „čokoláda“. Pokud je pro přípravu nápoje použita surovina s názvem „Cacao Fantasy Green - slazená směs s kakaovou chutí“ s deklarovaným obsahem kakaového prášku 13,5%, je nutno dospět k závěru, že jde o zavádějící informace ve smyslu čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení (EU) č. 1169/2011, pokud jde o její charakteristiku, zvláště o její totožnost, neboť potravina byla označena takovým názvem, na základě kterého spotřebitel důvodně očekává, že tento nápoj byl vyroben přinejmenším z čokolády k přípravě nápoje (respektive slazeného kaka a nebo slazeného kakaového prášku) s min. obsahem kaka a 25% (viz § 15 písm. písm. g) vyhlášky č. 76/2003 Sb.).

Je však třeba každý případ posuzovat individuálně, s ohledem okolnosti daného případu.

Pokud má nápoj v obchodním označení spojení např. „nápoj typu kakao“, „á la kakao“, „Cacao“, „Kakao“, jde také o zavádějící označení, které je v rozporu s čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení č. 1169/2011, pokud jde o charakteristiku potraviny, zvláště o její totožnost, neboť potravina byla označena takovým názvem, na základě kterého spotřebitel důvodně očekává, že tento nápoj byl vyroben přinejmenším ze slazeného kaka a nebo slazeného kakaového prášku s min. obsahem kaka a 25% (viz § 15 písm. písm. g) vyhlášky č. 76/2003 Sb.).

Jako vyhovující označení na automatech pro nápoje s obsahem kaka a nižším než 25% lze vyhodnotit např.:

kakaový nápoj[4]

nápoj s příchutí kakaa, čokolády

B. Nápoje „káva“ a „čaj“

Pro výsledný nápoj – kávu a čaj neexistuje zákonný název. Platí však, že aby nebyly spotřebitelům poskytovány zavádějící informace, musí být výsledný nápoj vyroben ze suroviny obsahující čaj (dle definice ve vyhl. 330/1997 Sb. sem patří i čaje ovocné či bylinné) nebo kávu. Pokud by je neobsahovaly, šlo by o porušení čl. 7 odst. 1 písm. a) nařízení (EU) č. 1169/2011, když název výslovně odkazuje na použití určité složky nápoje, přičemž tato složka by použita nebyla.

III. Mléko a náhražky mléka v sypkých směsích pro přípravu nápojů nebo použitých pro přípravu nápojů v automatech

Výše zmíněné výrobky jsou často vyráběny/nabízeny ve variantě tzv. „s mlékem“ – „mléko“ je buď přímo ve směsi, nebo jde o samostatnou směs – může jít o sušené mléko, odtučněné sušené mléko, nebo náhražku mléka (buď neobsahují mléko vůbec, nebo obsahují např. odtučněné mléko a další složky – na trhu se vyskytuje nepřehledné množství variant). Existují i automaty, kde je do nápoje přidáváno mléko tekuté (z nádržky nebo např. přímo z krabice).

I v tomto případě musí být označení přesné a pro spotřebitele nezavádějící – při uvedení výrazu „s mlékem“ musí být opravdu použito mléko a v případě přídavku složených výrobků nesmí žádná složka nahrazovat složku mléka. Označení „s mlékem“, „na bázi mléka“ apod. pro výrobky neobsahující skutečně mléko je zavádějící a porušuje čl. 7 odst. 1 písm. d) nařízení (ES) č. 1169/2011 tím, že vyvolává na základě popisu dojem, že je v nápoji přítomno mléko, ačkoliv bylo v nápoji nahrazeno jinou složkou. Nápoje s náhražkou mléka lze označit např. „bílá“, „s příchutí mléka“, „s náhražkou mléka“. V případě, že by nápoj obsahoval jak mléko, tak náhražku mléka a byl označen jako „s mlékem“, šlo by také o porušení čl. 7 odst. 1 písm. d) nařízení (ES) č. 1169/2011, jelikož by označení vyvolávalo dojem, že nápoj obsahuje pouze mléko, ačkoli obsahuje také náhražku mléka. Akceptovatelné označení by bylo např. „s mlékem a náhražkou mléka“.

[1] „Vžitým názvem“ se rozumí název, který je v členském státě, kde se daná potravina prodává, přijat spotřebiteli jako název potraviny, **aniž by potřeboval další vysvětlení;**

[2] „Popisným názvem“ je název obsahující popis potraviny, popřípadě rovněž popis jejího použití, který je **dostatečně přesný, aby spotřebitelům umožnil poznat skutečnou podstatu potraviny** a odlišit ji od jiných produktů, se kterými by mohla být zaměněna. Zároveň nesmí být použitý název poskytnut spotřebiteli zavádějícím způsobem.

[3] Podle čl. 3 odst. 1 směrnice 2000/36/ES o kakaových a čokoládových výrobcích určených k lidské spotřebě, v platném znění, jsou prodejní názvy uvedené v příloze I této směrnice vyhrazeny pouze pro výrobky tam uvedené a **musí být při obchodování s nimi použity pro jejich pojmenování** (příloha I pak uvádí prodejní názvy a definice: „Čokoláda v prášku“ - je názvem pro výrobek sestávající ze směsi kakaového prášku a cukrů, obsahující nejméně 32 % kakaového prášku; „Čokoláda k přípravě nápoje“ nebo „slazené kakao“ nebo „slazený kakaový prášek“ - je názvem pro výrobek sestávající ze směsi kakaového prášku a cukrů, obsahující nejméně 25 % kakaového prášku). Ze znění směrnice 2000/36/ES tak lze dovodit, že pokud výrobek splňuje požadavky přílohy I, má provozovatel potravinářského podniku povinnost takový výrobek označit legálním názvem směrnice (respektive vyhlášky č. 76/2003 Sb.)

Úprava legálních názvů a definic ve směrnici byla identicky transponována do ustanovení § 15 písm. f) a g) vyhlášky č. 76/2003 Sb. ve spojení s přílohou 7, tabulka 2 „směs kakaa s cukrem“ vyhlášky č. 76/2003 Sb., které stanoví požadavky na složení resp. chemické a fyzikální požadavky na jakost, jež se složení taktéž týkají. V daném případě se tak při využití daných označení musí jednat o výrobky vyrobené pouze ze směsi kakaa a cukrů obsahující nejméně 32 % (resp. 25%) kakaa a aditivních látek povolených nařízením (ES) č. 1333/2008 pro tuto kategorii, tj. kategorii 5.1. Povinnost označit výrobky splňující požadavky definice v příloze 7 vyhlášky č. 76/2003 Sb. legálním názvem (zde „čokoláda v prášku“, „čokoláda k přípravě nápoje“) není ve vyhlášce výslovně uvedena, nicméně na základě čl. 17 odst. 1 nařízení (EU) č. 1169/2011 se povinnost použít zákonný název přesto uplatní.

4- pokud následuje po tomto názvu procentuální obsah kakaa (jako nepovinný údaj), je nezbytné, aby tato informace byla přesná a bylo uvedeno, zda se vztahuje k surovině nebo k výslednému výrobku

Sdružení českých spotřebitelů, z. ú., (SČS) si klade za cíl hájit oprávněné zájmy a práva spotřebitelů na vnitřním trhu EU a ČR, přičemž zdůrazňuje preventivní stránku ochrany zájmů spotřebitelů: „Jen poučený spotřebitel se dokáže účinně hájit.“ SČS působí v řadě oblastí – pokrývá odbornost ve vztahu ke kvalitě a bezpečnosti výrobků včetně potravin, technické normalizaci a standardizaci, kvalitě a bezpečnosti služeb včetně služeb finančního trhu aj.

SČS, Pod Altánem 99/103; 100 00 Praha 10; +420 261263574; scs@konzument.cz; www.konzument.cz

Kabinet pro standardizaci, o. p. s., (KaStan) je nezávislou obecně prospěšnou společností založenou Sdružením českých spotřebitelů. Cílem je zvyšování bezpečnosti a kvality výrobků a služeb vytvářením a podporou funkce nástrojů zajišťujících účinné zapojení spotřebitelů do standardizačních procesů (technická normalizace, certifikace a posuzování shody, akreditace, dozor nad trhem), včetně uplatňování technických předpisů a norem ve prospěch spotřebitelů a korektního trhu.

KaStan, Pod Altánem 99/103; 100 00 Praha 10; +420 261263574; info@top-normy.cz; www.top-normy.cz